

Keresztes Károly András

NAPLÓJA

r é s z l e t e k

A napló rendelkezésünkre bocsátásáért hála illeti dr. Móricz Imrét, a begépeléséért a Pest-megyei Művelődési Ház és Könyvtár munkatársait, Debreceniné Hajjas Ildikót és Pethóné Németh Erikát. A szöveget olyan módon húztam meg, hogy mondatokat sehol se vágjak ketté, kizárólag mondatokat, bekezdéseket, egy-egy nap leírását húztam ki, olyan módon, hogy az érdeklődésre számot tartó részek olvashatóak legyenek. A helyesírást, azon a néhány helyen, ahol szükségesnek láttam (ucca-utca, éjtszaka-éjszaka), modernizáltam. Sz. Zs.

1931. január 5.

Új esztendő, új ember... Ezt mondhatom én is, ma mikor megpróbáltam a múlt év mérlegét elkészíteni..... Sajnálattal kell látnom, hogy visszaestem az egész vonalon.

Eddig három éven át minden Szilveszter éjszakán írtam meg a múlt év eseményeit. Most borgőzös lumpolással telt el az éjszaka és így nem akkor, csak most írhatom meg benyomásaimat.

Józan fejjel és hidegen számolni kezdek: Ma nem vagyok az, ki egy évvel ezelőtt. Kevesebb, sokkal kevesebb...

A bajok a következők:

1. Egészségem megrendülése, vagy inkább a szívem életjelt ad.
2. Áldatlan családi viszonyok, erkölcsi érzékem süllyedése.
3. Tanulmányi hanyatlásom a túlfeszített idegmunka miatt.
4. Anyagi gondok a nem megfelelő beosztás folytán
5. Külső elhanyagoltság a nemtörődömség miatt.
6. Idegesség, csapongó kedély.

Mindennek fő okai a következők:

Legnagyobb hibáim egyike a cigarettázás erőltetése, bizonyos fajta lustaság, a családi anyagi viszonyok rendezetlensége miatt a pénzéhség. Tanulmányi viszonyaim hanyatlását főképpen a túl komolyan vett irodai munkálkodás okozta, anyagi gondjaim pedig a cigaretta (havi 20-30 P!) és a nagy „szerelmi rezszi” miatt keletkeztek.

Ezen csak vasakarattal lehet segíteni. Elsősorban mérsékelni kell a lehető legkisebbre a cigarettafogyasztást. Ezen felül rendszeren járni az egyetemre. Szórakozások csak nyáron legyenek túlsúlyban. Rezerválni az anyagi és erkölcsi erőket egy pár gyönyörű hónapra, nagy önmegtartóztatással élni. Az irodát könnyebben venni, csupán a legfontosabb és legsürgősebb teendőket látni el.

Programom a következő

1. A cigarettafogyasztás minimumra csökkentése, lassú leszokás.
2. Szorgalmas egyetemre járás. Komoly tanulmányok.
3. Angol tanulmányban több szorgalom.
4. Detektívregények helyett komoly, irodalmi értékű idegen nyelvű könyvek olvasása.
5. Napi 1–1 ½ óra zongora!
6. Mozi helyett opera, koncertek stb.

7. Kevesebb test, több szellem. Íráskészség fejlesztése.

8. Jellemképzés. Akaraterő. Igazmondás. Ígéretek megtartása. Több készség a cselekvésre.

9. Anyagi összeszedelőzködés.

10. Időbeosztás. Korai kelés, koránfekvés.

Adja Isten, hogy programom megvalósuljék, és én ismét a régi legyek.

1931. július 5.

Hát elindultunk. Június 27-én este negyed nyolckor kirobogott velünk a gyorsvonat a Déli vasút csarnokából, hogy 14 órai utazás után az Abbázia Mattuglie pályaudvarán az azúrkék ég alatt szálljunk ki a kocsiból...

Sétáltunk a tenger partján. Hallgattuk a hullámok csacska játékát, végimentünk a nagy promenádon, csodálva a tarka-barka népséget és hallgatva a Carrarai villamos rikoltását. És jött az este mámort lehelően, borzongó sejtéssel... Nehéz olasz bor... Rofosco és Cianti és asszonyi csók... Csodás volt az éj! Szobánk ablakán át bevillantak Fiume lámpásai és a halászbárkák imbolygó világa, a tenger, mint csókváró pazar asszony langyos, mámoros illatokat lehelve nyújtózott a láthatárig...

Mámorosak voltunk mindketten, mámorosak a bortól, a csóktól, az ég kékjétől, a levegőtől, az élettől...

Két álomszerűen szép napot töltöttünk el így gyönyör és fájdalom között, míg azután egy ragyogó reggelen felültünk az express wieni közvetlen kocsijába és nekiindultunk a hosszú útnak Wienbe....

Másnap reggel már ismét íróasztalom mellett ültem és fáradt nosztalgiával a szívemben kezdtem diktálni: „T. Hermes Magyar Általános Váltóüzlet r.t....”

1931. szeptember 6.

Szeptember!

Ősz van ismét, fáradtan és rémulten állok a naptár előtt, amely az idő szárnyalását fenyegetően mutatja nekem. Múlnak-telnek a hetek, egyformán, lankadatlan munkában, de semmi belső lelki eredménnyel. Hiszen vannak sikereim az üzletben... a Kertváros ügyei fáradhatatlan munkásságom folytán nagyon jól állnak, pénzt teremtettem nagystílusú reklámmal, munkával és tagadhatatlan ötletanyaggal.

Szüleim válnak és Apám rettentő lelki tusák között nem képes eleget tenni hivatalának és bizony nekem kell kezembe ragadnom az irányítást az egész vonalon. Dolgozom éjt nappallá téve és munkámat elismerés veszi körül. Anyagi hasznom is tetemes... de mit ér mindez nekem, ha a lelkem, a háborgó lelkem nem lel kielégülést. Tanulmányaim ügye a lehető legrosszabbul áll, és ami még fontosabb, Asszonykámtól most már válnom kell.

1931. október 2.

Végleg elszakadtam Asszonykámtól. Nem édes, fájdalmas, hanem egészen prózai módon, a gondok és fájdalmak ellaposították érzéseimet, szürkévé tették lelkem tarka színeit és elbágyasztották gondolataim merész szárnyalását... Többé nem tudok örülni jelenlétének, nem vonz asszonyisága, csupán a tisztelet és udvariasság diktálja nekem a legnagyobb fegyelmet Vele szemben....

Kifáradtam... Álmos, nehéz fáradtság gyötri tagjaimat és nem tudok igazán örülni az életnek! Hát ez lettem én? Fáradt, nyugós vándora a keserű életnek? Én a szépség rajongó lovagja, elvesztettem tiszta hitemet?

Az emberi kapzsiság elrettentő példái üldöznek... Nem hihetek a legszébb emberi ideálokban. Emberszeretet, szülői ragaszkodás, kötelességteljesítés szent eszményei romokban hevernek és nem tudok új bálványokat imádni...

Természetellenes állapot... Pihennem kell és akkor talán ismét a régi leszek. Hiszen a mai állapotom talán nem más, mint az ideáim csalóka játéka... Talán ha megint feléled bennem a szép utáni vágy, akkor megint a régi életerő, életkedv nyomán új eszméket sugároz majd felém az álnok sors.

Keresztes Károly András 1 éves, 1912

1932. április 25.

Felejtethetlen kicsi Asszonyommal való szakítás maga is elegendő lett volna, hogy egy gyengébb szívet, egy kevésbé ruganyos idegrendszert összeroppantson, mint az enyém!

Hozzájárult ehhez Apám anyagi erőinek teljes kimerülése, soha nem tapasztalt borzalmas pénzhiány, anyagi gond, a becsülettel való kegyetlen játék, s családi állapotunk tartáhatatlansága. Sikertelenség, baj, anyagi gondok, családi összeomlás s hozzá kimondhatatlan fájdalom bent a szívemben.

Kiutat, sikert, boldogságot akarok!!!

Milyen jó könnyűvérű bohó fiatalnak lenni, el akarni érne az elérhetetlent, megfogni akarni a megfoghatatlant, nem lankadó szárnyakkal emelkedni a mérhetetlen magasságokig!!

H. Margit unokanővérem mindig izgatott és érdekelt, de mást szerettem és soha nem gondoltam reá másképp, mint jó pajtásra....

Egy este nálunk volt. Táncoltunk. A tánc érzéki ritmusa összehozott bennünket és egy fordulóban felé hajoltam, hogy megcsókoljam... Elkapta ajkát és sejtelmesen mosolygott...

Este hazakísértem és szenttelen hangon felajánlottam neki, hogy pajtása, szórakoztató partnere leszek, na meg úgy mellékesen nagyon örülnék, ha néha megosztaná velem fekvőhelyét...

A meglepetés legkisebb jele nélkül kicsit kacéran válaszolta

– Igen Bandi számítottam erre is, ha nincs kifogásod ellene igen szép időt fogunk egymás mellett átélni...

És azóta ő a partnerem... Így érzem most nem sokkal több mint pajtás, barát, jól megértő szerető, fess, csinos asszony 32 éveinek veszedelmes szeszélyeivel. Érdekes, izgató, érzéki teremtés.

Egy bolondos nyári estén kirándultam B. barátom villájába. Vele és ott volt... volt Asszonykám is... Fantasztikus éjszaka volt... A szomszéd szobából behallatszott Asszonykám lihegése, amint más karjaiban szívta magában a gyönyört, kint pedig egy díványon heverve őrzöngve csókolta őt...

Végre egy este nála vacsoráztam, a bor kicsit fejünkbe szállt és nagyon szelíden és finoman omlottunk egymás karjaiba. Semmi emóció, még csak gyönyörűség is alig... Így lett egy délután is, mikor a vágtyól elragadva ismét megkerestem Őt.

Nem elégített ki sem érzékileg, sem lelkileg. Utáltam önmagamot és eszeveszettül vágyódtam a Felejtethetlen után!

Tegnapelőtt este azután kitört belőlem az elégedetlenség... Megmondtam neki, hogy mi kell nekem, az hogy szeressenek, hogy becézzenek, hogy a pénzhajszában elkérgesedett szívembe belecsöppentsék a boldogság régóta nélkülözött nektárát. És kell az igazi testi szerelem is! Forró vérem új szeánszokra vágyik és robbanó érzékeim keresik a mámort, feledést...

Életem egyik legnagyobb és legkellemesebb meglepetése volt válasza. Egy sokat szenvedett, sokat tapasztalt, komoly asszonyi lélek nyílt meg előttem. Feltárult egy becsületre méltó, mélyen érző szív, és ő megmutatta magát nekem...

– Nézd Bandi, megértem aggodalmadat. Te azt hiszed, kifárasztott az élet, hogy már nem tudok a Te eget hasogató szilaj tempódhoz igazodni! Tévedsz, nálam nagyobb gyereket, vadabb csikót keresel és ha jobban megismersz mint asszonyt, nem hiszem, hogy csalódnál bennem... Hiszen még úgyszólván idegenek vagyunk. Csacsi fiú, egy hónap alatt egy ilyen asszonyt meghódítani mint én vagyok. Odaadtam magam neked, mert kedveskedni akartam a Te kedvességéért, de csak a testem anyagát, csak fizikai énemet szolgáltatam ki férfitú hiúságod kielégítéséhez.... a szívem dobbanását, idegeim remegését és az odaadás éstvesztő nagy sikolyát csak majd egyszer, akkor fogod megkapni tőlem, ha majd egészen a tied leszek... ha egészen meghódítottál, te csodavárá nagy gyerek....!

Ma délben felmentem hozzá. Ágyban fekvé fogadott, pihenés ürügye alatt, de én tudtam, hogy várt... Izzó csókjaim forrásba hozták vérét és úgy láttam a szemén, hogy kívánt... Persze, pár perc múlva már ruhátlanul mellette feküdtem. Észbontó csókok és szeretkezési technikám végső megfeszítésével akartam kicsikarni belőle a Nagy Sikolyt...

Idáig még nem jutottunk, de egészen az enyém volt... Remegő testén éreztem a mámorhullámok száguldását a kirobbanó asszonyi tűz perzselését. „Stramm” ölelés volt. Úgy ját-

Keresztes Bandika

szottunk egymás idegein, mint két virtuóz zenész a hangszerén... És a második ölelésben már megkíséreltük elérni az elérhetetlent... Éreztem, hogy megtört a varázs, enyém az Asszony.

Göböljárás 1932. június 30.

Gyönyörű barátnőmmel a legteljesebb egyetértésben mondhatnám boldogan éltünk. Régi álmom a független garzonlakás, valósággá vált és Kerékgyártó utcai lakásom vidám társaság kedves találkozóhelye lett... Ő prима háziaszony, kedves, figyelmes, édes pajtás és mikor leszáll a mámort ígérő éjszaka engedelmes, mély, szerető öleléssel adja át magát nekem...

Valami hiányzott azonban. Hiányoztak a vad csókok és a teljes odaadás közti átmenet raffinált apró fokozatai, a kis perverzitások és felfokozott érzékek kitalálásai. Asszonykám oly őszinte, oly természetes, hogy szinte el sem hiszem, hogy egy 32 éves érett nő... hanem egy 18 éves kislány...

Úgy éreztem, hogy nem elégít ki, azonkívül sok esetben visszautasításra találtam nála, hideg volt és az én forró csókjaimra igen gyakran gúnyos vagy közönyös arccal válaszolt.

Rendkívül érdekes pszichológiai probléma ez a hidegség... nem is tudom, vadul, érzéken csókol, odaadása teljes... hosszú idő kellett, míg idáig is eljutottunk. Azonban nem tudtam őt rávenni arra a megmagyarázhatatlan delejes sex-appealre, arra a hívásra vágyó várakozásra, mely a Felejthetetlennek legszebb és legértékesebb tulajdonsága volt.

Keserű szemrehányásokat is tettem Neki emiatt. Hiszen szeretem és vágyakozom utána és hiszem, hogy én is kedves vagyok Neki, mégis sokszor szenvedtünk emiatt. Nem hagyja magát alárendelni az én vad és mohó érzéki megkívánásaimnak, hanem ő akarna szerelmi diktátorom lenni. Nem minden alap nélkül.

Ezt mégsem engedhettem és a régi, bevált módszer szerint kezdtem elhanyagolni őt... Ennek azonban következményei lettek.

Duci komám eljegyzése alkalmából Alsódabason megismerkedtem egy édes, kívánatos asszonykával. Egy táncos éjszaka után a hajnali szürkületben elvittem autózni, majd tüzesen ostromolni kezdtem, csókot kértem Tőle.

– Még nem – volt a suttogó válasz. Elvittem őt az Erzsébet kilátóra. Azután egy más alkalommal a kukoricásban rendeztünk végtelen csókpartietkat, végre egy forró csók utáni kérdésemre:

– Tied leszek.

Másnap feljött hozzám. Soha az őszinte meleg, mindent feloldozó odaadásnak ilyen fokát a szerelmes asszony forró érzékeinek ilyen eszeveszett lángolását nem tapasztaltam. Örjögött, lihegett, harapott a végtelen gyönyörűségtől.

– „Jaj! Ilyet még soha nem éreztem.”

És így ment ez még sokszor, kétszer még feljött hozzám, majd egy kertvárosi villa magányában, zuhogó esőben csókoltuk félholtra egymást, majd a holdfényes júniusi égbolt alatt rejtelmesen zengő erdő egy tisztásán lett az enyém...

Asszonykám észrevette, hogy baj van, úgy tett, mint minden szerelmes Asszony, kezdett olvadozni, édesgetni és végül a múlt szombaton egy felejthetetlen éjszaka tökéletes szerető, igazi kedves lett... engedelmes, forró, őszinte, simuló kicsi asszony... éppen olyan mint amelyet akartam..... és szerelmes lettem bele ezen az éjen át...

1933. febr. 22.

Talán mégis jó, hogy anyagi nehézségeim vannak... hogy le kell fokoznom igényeimet és hogy meg kell tanulnom lemondani, beosztani azt a keveset, ami most rendelkezésemre áll. Megtanulnom megbecsülni a keservesen keresett garast, nem a mának élni, hanem előre dolgozni a szép, gyönyörű jövőért... Nagy célokat elérni és nem apránként elkölteni az élet nagyszerű ajándékait, törekedni felfelé, mindig csak fel!

A fáradságot most valami kellemes nyugalom váltotta fel.... Nem vagyok lázadó, bár sok minden forr bennem... A játékos veszíthet, de a törekvő munkás nem.... a játékos csak nyerhet, a céltudatosan dolgozó ember pedig biztosan nyer. Nem akarok játékos lenni, dolgozni akarok! Előre törekedni céltudatosan és csak kapni fel a konjunktúra könnyen ki-

sikló kocsijára, ha a siker nagyon valószínű és ha az eredmény megéri a kockázatot. Óvatosan játszani! A bridzsben tanultam ezt most, ebben a korrekten és fegyvelmezett játékban...

Programot tűzök magamnak. Esténként gyakorolni akarom a franciát, hogy előkészítem jövő utamat a Légiforgalminál, speciális kereskedelmi ismereteket akarok szerezni és tovább ápolni lelkemben a szép iránti nagy és tiszta rajongásomat. És szeretni akarok, szeretni az én édes egyetlen kicsi Asszonyomat, ki most is a lámpa fényén át mintha felém nyújtana szerető csókos ajkát... Minden csak eszköz. Ő a cél.

1934. május 27.

Hát igen... egy esztendeje nem írtam ezekre a lapokra, nem mintha nem lett volna mit írni, de lelkem a mámoros álmodásnak, a szemlélődő a rideg valóság hűvös területein róttam az élet nagy útját és nem tudtam befelé tekinteni...

Ha valaki valaha elolvashatná ezeket az őszinte lapokat, azt hinné, hogy életem súlypontja a szerelem és legnagyobb célom a Nő...

Igen, lelkemben a legnagyobb hullámot a szerelmi élmény támasztotta, de a lelkemet fűtötte, ami mindig újabb és nagyobb erőfeszítésekre sarkall, az mindig a siker hajszolásának láza, a munka volt...

Igaz műveltségem az átlagon messze felül van és öt európai nyelven tudom kifejezni a gondolataimat, de haladásom a tökéletesülés felé nem olyan gyors, mint amilyen egy kis erőfeszítéssel lehetne... Januárban megbuktam a harmadik alapvizsgán, jó fél évvel visszaestem így egyetemi tanulmányaimban és több időt szenteltem a bridzsnek ennek a haszontalan játéknak, mint komoly lelki élményeknek....

Aggályaim vannak azért is, mert..... havi jövedelem mellett nem tudom anyagi egyensúlyomat megteremteni, sokat cigarettázom és nem törődök fizikumommal...

Nem akarok kishivatalnok maradni, a fény felé vágó lelkemet nem elégíti ki a nyárspolgári élet ki örömei... Az emberi élet teljességét akarom...

Budapest, 1934. november 5.

Lumpolás, alkoholfélményes éjszakák, lóverseny, utazás éjjel szűk vasúti kocsikban, álmatlan, gyötrelmes éjszakák után rettenetes reggelek... és ma elegáns kis cukrászda, halk beszéd, fiatal, derűs mosolygás, finom és halk csók az állatkerti pálmaházban...

Lázad az ifjúság bennem!

Rettenetesen nehéz anyagi helyzetben vagyok.... a lóverseny elvitte az alapot alólam és most bizony nem tudom, miképp fogom megoldani ennek a hónapnak budgetjét... De hiszem, hogy tudok majd dolgozni, tudom majd kiérdemelni azt a többletet, ami életem előfeltételeinek megteremtéséhez elengedhetetlenül szükséges. De borzasztó is az, hogy én intelligens, nyelveket beszélő művelt fiatalember ne tudjak annyit keresni, mennyiből emberi életet élhetünk, ha nem volna más támaszom, csak a fizetésem...

Minden örömemért százszoros árat szed a kegyetlen kalmár, az élet, de néha még ezt a százszoros árat is érdemes megfizetni, nagyon érdemes....

Szeretném, ha ezután az ész és nem a szenvedély diktálná cselekedeteimet, hogy megtakarítanék magamnak olyan csalódásokat, mint a legutóbbi is volt...

Programot tűzök ki, legyen igaz minden amit szándékozom elérni...

Jó Istenem segíts meg!

1936. január 13.

Nem írtam ebben az évben szilveszteri mérleget. Nem is érdemes. A sors megtagadta tőlem azt a felsőbbrendű érzést, melyet az úri „rendezett” élet jelent. Évek hosszú során át nem volt szükségem a nyárspolgári beosztásra, mindig annyit kerestem, amennyire éppen szükségem volt, nem értek ahhoz, hogyan lehet kötött anyagi lehetőségekkel kevés pénzzel is szépen élni. Aránytalanul sokat költöttem szükségtelen luxusjellegű tételekre, nem tudtam megbecsülni a keveset. Csodákra vártam és csodák nem történtek. Így történhetett, hogy most, mikor 20 pengő körüli jövedelemmel rendelkezem a legretentőbb anyagi helyzetben vagyok. Tudom, hogy a helyzet nem reménytelen, de nagyon kell vigyáznom, hogy össze ne csapjanak felettem a hullámok. Nem szabad annyit költenem számár-

Keresztes Károly András, 1930

ságokra, bridszre, lóversenyre, italtra, kapupénzre. Ha már forró lelkem nem tud meglenni szórakozás nélkül, inkább nemes, finom szórakozásra költsek, mint hiú, üres időtöltésre.

Leépítem tehát a lóversenyt, bridszselni kevesebbet fogok és jobban vigyázok, megbecsülöm a fillért, mert nem érdemes tovább ily szörnyű gondok között lennem.

1936. október 19.

Belépett életembe egy gyarló, gyenge testben nagy lélek, egy nő. Aki nem mint nő érdekelt, hanem mint ember. H. J. és Vele úgy hiszem egy igen nagy valami, úgy hívják

Szocializmus!

1937. március 1.

Hát láttam Prágát és Párizst. Szelek szárnyán, könnyen és felelőtlenül röppentem át a vén Európát és teleszívtam magam egy másik világ kéjes, édes illatával.

Vannak már nagyobb céljaim mint a magam kis élete, vannak már biztos eszményeim és akarom követni őket...

Könyvek:

Toller: Eine Jugend in Deutschland

Celine: Voyage au bout de la nuit

Smedley. Magányos Asszony

Maurris: Ariel au la vie de Shelley

Silone: Brot und Wein

Engels: Anti Dühring

Féja: Viharsarok

Veres Péter: Számadás

Traven: Taliga

1937. július 1.

Mindinkább eltávolodom a kispolgár, a maga kis életét lényegesnek tartó és apró-cseprő dolgainak nagy fontosságot tulajdonító egocentrikus ember életformájától és mindennap hatalmasabban tör ki a közélet kollektív érzésű embere.

Világnézetem talán megszilárdul és kiállja a sok-sok kétely próbáját és tántoríthatatlan hittel fogok beállni egy eszme mellé, melyért harcolni kötelességem ma már.

Hallatlan érdeklődés lüktet bennem minden olyan ügy iránt mely nem csak a magamé, hanem az emberiségé, a társadalomé. Falom az eszméket és embereket és termelni is akarok új, friss, harcos gondolatokat, hogy kiállhassak velük előre vinni a haladást, építeni az Ember számára egy új, szebb világot.

1937. nov. 1.

Lázár: Harc a nyersanyagért

Horrabin: An Atlas of current affairs

How Empires grow

Van de Velde: Tökéletes házasság

Szabó Ervin: Szocializmus

Polgárháború Amerikában

Faludy: Villon versek

Nemes: Totális állam

Horner: Német nemzeti szocializmus

Jack London: Vaspata

Adorján János: A magyar föld korszerű problémái

1937. Karácsony est

Igen nagyon boldogtalan vagyok. Még nem voltam karácsony este ilyen nagy szorongásban. A lány, akit új eszményeim ideáljának tekintettem visszautasított, úgy látszik véglegesen. Az asszony, akihez menekülni akarok, még nem érkezett meg. Átmeneti, tehát igen kellemetlen állapot ez.

Anyagi gondjaim retteneteseek, nem is élek egészségesen most. Lecsúsztam, mert elkövettem a nagy hibát, hogy reménytelenül szerelmes vagyok.

Fel a fejjel! Tovább!

1947. június 29., Új Szent János Kórház (vesegyulladásal)

Furcsa véletlen, hogy ennek a füzetnek a lapjain folytatom napló-szerű feljegyzéseimet. Tulajdonképpen annak, amit most le fogok írni, kevés köze van ahhoz, ami eddig a lapokra került.

Elolvastam írásaimat. Kísértést éreztem, hogy megsemmisítsem őket. Szégyent éreztem. Én volnék ez a korlátolt, kispolgári, elkényeztetett fiú, aki egy évtizeden át kizárólag szoknya után látszik szaladni? El kellett borzadnom hülye és tartalmatlan életem felett!

Mégis nem tagadtam meg magam. Igen, ez a szerelmi lázban – lázakban vergődő, könnyelmű fiú én voltam és azok a szenvedélyek, melyek akkor gyötörték forrongó testem, lelkem igazi szenvedélyek voltak és abban a pillanatban nekem nagyon fontosak. Nem az a fontos, ki voltam, hanem, hogy ki leszek!

Hű maradok a lapok stílusához és megpróbálom összefoglalni annak az évtizednek a történetét, ami elmúlt az utolsó bejegyzések óta – ugyanabban a stílusban, ahogy az a napló indult. Nem kronologikus a felsorolás, csak fel-felvillanó élményeké ez a pár sor.

„Mai Nap! Hitler hadparancsa!” ordította a Muki nevű rikkancs a Vörösmarty téren a sorsfordulót jelentő napon: 1939 augusztus 29-én a borzalmas hírt: Háború! És megindultak öt világrész felett az Apocalypsis lovasai. Hogy közel hat évig tartó vad vágatással vérbe és könnybe borítsák az egész világot.

Egész 1944-ig mégis a háború csak mint távoli borzalmas kísérezene jutott fülünkbe. Katonavonatok a keleti pályaudvaron, elsötétítés az 1942 szeptember 5-i orosz légitámadás után, hírek a harcterekről, melyeket nem hittem, egy-egy jó barát a frontra megy...

Biztosan tudtam az első perctől, hogy ez a háború kilátástalan a németek számára, összes barátommal együtt tehetetlen dühvel kellett szemlélnünk azt, hogy miként viszik a biztos romlásba az országot felelőtlen politikusok és katonák. Csináltunk is sok mindent, hogy a szenvedéseket enyhítsük. Ma azt divat erre mondani, ellenálltunk! Mégis büszke vagyok, hogy néhány emberről elhárítottam a szörnyű elhurcolás veszélyét és néhányat visszatartottam az esztelen vérontásban való részvételtől. Kevés, de most látom, hogy többet nem igen lehetett tenni.

Örülök, hogy alkalmam volt emberhez méltón cselekedni.

Az ostrom alatt, 1945 január 28-án bombatalálat következtében meghalt Édesanyám és Duduka húgom... E lapok nem méltók, hogy Róluk írjak.

Úgy érzem, az ostrom óta semmitől nem félek és amióta Édesanyámat és Dudukát elvesztettem, fájdalom nem érhet.

Viharos epizódok következtek. Belevetettem magam a baloldali szellemi mozgalmakba, megalapítottam a M. I. K. Sz-et, az akkori idők leghaladóbb tömörülését és szívvel-lélekkel részt vettem minden jó szándékú demokratikus mozgalomban. Barátaim nagy része a szélsőbalról került ki, vagy velem együtt oda sodródott.

Sokat és élénken forogtam haladó szellemű, antifasiszta férfiak társaságban. Soha nem mulasztottuk el a szép jövőt idézni, a világszocializmus boldog korát, amikor a teljesen igába szorított természeti erők felszabadult, magasfokú emberek kezében paradicsomivá varázsolják majd a földet. Készültünk a nagy átalakulásra, hol vezető szerepet szántunk magunknak – egy-némelyik már elérte...

Azután, 1944 márciusában megnősültem.

(– kis feleségem, aki biztosan kimesterkeded, hogy elolvasd titokban ezeket a sorokat, tudd meg, hogy sokkal jobban szeretlek, mint az összes asszonyokat, akikhez áradoztam ezeken a lapokon... együttvéve.

Persze, már nem vagyok 20, hanem 36 éves és ez az amit egy asszony nem igen bocsájt meg...)

Kétségtelen, hogy 1936-tól, amióta szocialistának nevezem magam, fokról-fokra elszakadtam természetlen polgári életformámtól és szívósan ostromlok egy másik fajta életet, melyről ma nem tudom, tulajdonképpen miben áll, csak sejtem, hogy ott másfaj-

A legszebb Csibe, 1943

ta erők működnek – titokzatos nagy erők – ...nevezhetjük úgy, hogy szellem erői.

Amikor Bartók Bélának búcsúhangversenyét rendeztem, alkalmam volt néhány napig a nagy muzsikusközvetlen közelében élni. Ott tudatosult bennem az égő vágy, áttörni a nyomorult lét korlátait és részese lenni – ha egyelőre szemlélőként vagy famulusként is – annak a mágikus körnek, hol a szellem magasabbrendű, teremtő erői hatnak és ahol az alkotó ember él.

Meg kell emlékezni, hogy ebben a korszakban szép, harmonikus életünk volt Édesanyámmal, melyet alig zavart anyagi, vagy más gond. Hugocskáim élték társadalmi életüket, én pedig mind gyakrabban mutatkoztam Móricz Erzsikével, aki ott lakott az Iskola utcában, szinte a szomszédban.

Gyászos emlékü 1944 március 19-e Zagyvarékason ért, ahol Erzsikével a kis Móricz Imrét látogattuk, este hazaérve tudtuk meg, hogy német csapatok megszállták az országot és Sztójay Döme a miniszterelnök. Sürgősen cselekedtem. Március 25-én házasságot kötöttem vele és a Vadászkürtbe költöztünk, addig is még lakásunk lett.

Annak ellenére, hogy pokoli légitámadásokat éltünk át napról-napra, szépen folytak napjaink. Még mindig nem tárult fel a háború a maga borzalmasságában a mi számunkra...

Májusban beköltöztünk a lakásunkba a Klotild palotába, ahol az ostromot is töltöttük.

A „menetrend” az volt, hogy reggel ½ 9-kor elindultam a budai irodába, a Ganz uccába, ahová telepítették a központi igazgatóságot, 9 felé – miután megittam egy dupla feketét a Piccolo espressóban villamoson vagy taxin befutottam. Már hallatszott a hangszórók rekedt vészkiáltása: „Légiveszély Bácska, Baja” 10 óra felé azután „bejött” a légiriadó, sokszor három-három és fél órás pincébe gubbasztással. Utána lehetett rohanni hivatalokba, vagy ha komoly támadás volt, telefonálgatni, nem történt-e baj. Félttem, az igaz, de mégis ez a korszak napsugaras és kellemesen él emlékezetemben. Hiszen végeredményben nem történt baj a családban.

Feleségem közben elutazott rövid szabadságra Zagyvarékásra. Érkezése napján pokoli légitámadás volt. Szél Gyula baráti áldozatkész segítségével hoztuk el Erzsikét égő vonatok és házak között Rákoshegyről. Csak annyi időnk volt, hogy megálljunk egy percre a Magyar építő irodájában, máris légiveszélyt jelentett a rádió – rohantunk át Budára a Ganz vasbeton pincéibe.

Október 16-án reggel – vasárnap volt – teljes légo parancsnoki ornátusban: sisak, overall, karszalag, lámpa sétáltam az Eskü úton és éppen gondolkodtam, betérek-e még riadó előtt egy mecsekire a Belvárosi kávéházba, amikor láttam, két kis, furcsán feketére festett tank keresztbe fordul az Erzsébet híd előtt, testörtisztek ugrálnak le, lövöldözés, zűrzavar, majd csend, a tankok elmennek. Vad találgatás „a kis Horthy Miklóst lelőtték a németek – tűzharc volt a testőrök és a Gestapo között.” Felmegyek a hegyre Bíró Ákosékhoz, ahogy belépek a szobába hallom a rádióban a kormányzói szöveget.

Örült örömujjongással ugrottam barátaim nyakába! Vége a háborúnak. A rádió elhallgat. „Zavaró repülés”, nem mondja németül... Nagyot iszunk Bíró Ákossal a Vörös Majomban, örülünk is, de érezzük, hogy nem fog ez ilyen egyszerűen menni.

A német katonák egykedvűen járkálnak a Hegyalja úton, ragyog a szép őszi nap, nincs légiriadó sem. Hazamegyek, izgatottan tárgyaljuk feleségemmel a történeteket, ebéd vége felé megszólal a rádió:

„Zavaró repülés, Störflug” Na! Még sincs vége a háborúnak. Telefonálok jobbra-balra. Megtudom, hogy a németek megszállták a rádiót és a fontosabb épületeket. Átrohanok Budára Szél Gyulához. Izgalom, nagy konyakozás, Az izgalom főleg W. H. építésznő miatt van, aki hamis papírokkal bujkál Szél Gyulánál. Kiváló ember, jó barát és kedves kolléga. Meg kell menteni! Leszáll az est, valaki telefonál, hogy szóljunk az Elektromos művek vezérigazgatójának, hogy világítsa ki a várost! Kinevetjük, kinézek az utcára, meglátok egy nyilas karszalagos, formaruhás férfit, repülőgépzúgás, röpcédulák zuhognak, las-

san tele lesz velük a csendes, néptelen budai utca... Dermedt rémület fog el. Felhajtok egy pohár konyakot, még egyet, figyeljük a rádiót, német katonaindulókat bömböl, néha meg „zavaró repülést”. Hazamegyek. Otthon egész tömeg fogad. Bujdosó zsidók, katonaszökevények, kommunisták. Élénken tárgyaljuk az eseményeket. Egyszerre megszólal a rádió: „Szálasi Ferenc hadparancsa a fegyveres nemzethez”. Zagyva szöveg, annyit megértünk belőle, hogy a nyilasok átvették a hatalmat és tovább harcol szegény Magyarországon. Örület! Nem vitás, hogy ebben nem értünk egyet! A jelenlevők mind elhatározzák, menteni ami menthető és ha lehet hozzájárulni a nép felvilágosításához és ezzel a háború megrövidítéséhez. Így tettünk.

Másnap megérkezett Cs. Éva. B. Béla zsidó származású menyasszonya, aki szegény úgy indult el a búvóhelyről, Munkácsról, hogy vége az üldöztetésnek. Útközben érte a puccs. Nem mert hazamenni. Néhány nap múlva befutott Béla is, mint katonaszökevény. Furcsa, izgalmas hetek következtek. Csaknem kizárólag illegális ténykedéssel foglalkoztam. Otthon állandóan négy-öt bujkáló, szerte a városban számtalan ellátni, segíteni való üldözött. Élelmet, újságot hordok egész nap a kis motoron. Gyári munkáról alig van szó már. Szinte állandó a légiveszély. Egy este rémhír, egyik, hozzánk közelálló ellenállási csoportot letartóztatás. Baternayék elköltöztek, fokozott óvatossággal intézzük az üzletben a hamis-okmány gyártást. Az üzlet lassan egyik központja lesz a nemzeti ellenállásnak. Ide járnak a Györffy-kollegisták, baloldali politikusok. Itt osztogatjuk a „Magyar Front” röpiratait. Állandóan életemmel játszom. Egyszer keres a Gestapo, de kivágom magam. Már fáradtak ők is, nincs nagy vizsgálat.

Csibe a Móríc Zsigmond
Könyvesbolt
kiadóvezetőjeként, 1944

folytatva 1947 június 30 – július 1.

Ostrom! Ebbe a szoba foglalta össze a nép Pest tizennyolc és Buda közel negyven napját, mely karácsony estétől Budapest teljes elfoglalásáig tartott. Az jutott osztályrészemül, hogy a hatalmas Klotild-palotában, mint az épületkolosszus légó-parancsnoka élhettem át ezeket a súlyos napokat, melyek a szoroson vett ostrom után is gyakorlatilag még hetekig tartottak.

Karácsony után még be-bejártam budai irodámba, meglátogattam Anyukát és Dudukát. Utoljára dec. 30-án láttam őket. A Fő utcai kis lakás udvari szobájának ablakán kimásztam, telefonáltam, hallgattam az izgatott rádiót, mely mostan kizárólag légó és katonai közleményeket ordított. Anyuka főzött a konyhában. Teri néni cselédlánya (aki megmenekült) húst vert ki, vagy valamit mozsárban tört... Viszonylag még mindig béke volt ebben a kis budai zugban. Biztosítottam Édesanyámat – hogy hamarosan visszajövök – elrohantam a gyárba. Olyan aknázás volt, hogy alig mertem bemenni.

Iszonyú a zúr a Fő uccán. Összetorlódott járművek, ordító katonák, mindenütt géppisztolyos németek. Sok gyalogos menekülő. Ki elől és hova menekülnek? Akna robban mögöttem, kapuk alá húzódok, nagy aggodalmak között eljutok az Erzsébet-hídig. Csoportosan lehet csak átmenni. Mindenki rohan, ahogy a lába bírja. Végre Pesten vagyok. Bezuhanok az ajtón. Még ma leköltözünk a pincébe.

A bunker-élet első fele, az oroszok megjelenéséig nem jött különös eseményekkel. Olyan volt a Klotild palota pincéje, mint egy óceánjáró gyomra. Tele katonákkal, menekültekkel, zúrós, ijedt népséggel. A Belvárosi bárban sebesültek. A szomszéd laktanya tetejéről állandóan lő egy német légvédelmi géppágyús üteg. Feleségem „háziállatnak” keresztelte, az igaz, hogy egész nap szól és mindig ide csalja az orosz repülőket bombáikkal és géppuskázásukkal.

Január 6-án elvisznek a nyilasok vendégeimmel és Illés Árpáddal együtt. Kibeszélem magam. Kiengednek. Nagy üveg konyakot iszunk szabadulásunk örömére, vesém még fáj.

folytatva 1947. július 6.

Különös, furcsa napok voltak. Befelé a Múzeum körút és Kossuth Lajos utca sarkán orosz őrbódé, az út közepén orosz katonanő irányította a forgalmat két zászlóval. Olyan volt a kép mint egy középzásiai városban...

Este az Eskü út sarkán a Váci utcában tábornozat gyűjtötték az orosz katonák és nyílt tűzön süttöttek-főztek, úgy, ahogy messze Ázsiában szokták.

Az utcák végig némák voltak. A kis forgalom kézikocsit, szánkót, vagy egyéb híján kilukasztott deszkalapot húzó toprongyos alakokból állt, közben szabálytalan csoportokban kóborló fegyveres orosz katonák. Illés Árpi lakására is elmentem Bartók Jancsival. Csofátos érintetlenségben maradt a műterme, csak az ablakok egy része tört be. Kis karácsonyfa az asztalon. Rum az üvegben, cukor és Ovomaltine az éléstárban. Gyorsan felfaltunk és megettünk mindent és örömmel újságotuk Árpinak, aki ki sem mert mozdulni, hogy szerény javai megmenekültek.

Jelentkeztem a Ganz-gyárba munkára. Itt már valamelyes haladás volt. Villany égett. Fűtöttek a kályhákban. A kijárás nem volt minden kockázat nélkül, most az uccákon mindenféle civil ruhát öltött katonák után kutató orosz járőrök cirkáltak és szedték össze a fiatal férfiakat. Fantasztikus vargabetűkkel közlekedtünk tehát a Baross utcán, kikerülve a Kálvin teret és a Körút-sarkat, ahol az emberfogás a legsűrűbben folyt.

Feleségem kívánságára az Eskü útról, ahol egy pillanat nyugtunk nem volt, a Baross utcai üzlet irodájába mentünk. Ugyanolyan sötét volt itt, mint a bunkerben és korom szállt a primitív petróleumlámpából. De lehetett fűteni és meleg ételt főzni.

A bankba menet megálltam Szilvássynénál, kedves festőművész nő barátunknál. Ez volt az első civilizált lakás, ahol meleg szoba, tisztaság, ép ablak és mosakodási lehetőség várt. Nagyon finoman rendbehoztam magam.

Az első vásárlásom két deka élesztő volt valahol a Józsefvárosban. Kenyér kellett.

Keresztapa is megjelent, öregen, betegen. Nem mertem messze kíséreni, féltem az elhurcolástól. Mégis láttam a Váci utcát kiégett házaival, összeázott úttestével, kilőtt tankokkal, hullákkal és eldobált hadianyaggal. A Gerbeaud palota feldúlva, részben kiégve, itt akartak lakást keresztapámék.

Közben kísértetiesen kiégték körülöttünk a házak.

Égett a vár és az egész Duna-part. Istenem, vajon Anyuka, Duduka, Apámék, Szél Gyula és Hanzi megvannak-e? Megmaradtak a Tabán és a Viziváros kis házaival, barátságos kocsmái, hangulatos cukrászdái? Mi maradt meg a Várból? Létezik-e hatalom, mely visszaállítja Buda hajdani képét? Megvan-e a Bors utcai békes iroda számtalan aktacsomójával, bő, öblös karosszékeivel. Fogok-e még feljárni a Gellérthegyre a Vörös Majomba vitatkozni a szocializmusról?

Mindez oly távoli, oly ködös kérdés: a Duna mintha óceánná dagadt volna, nem engedte át tekintetünket. A túlsó oldalon apró emberek mozogtak, jelöl, hogy vannak, hogy ott is megindult az élet. A partmenti kiégett házak üres ablakai, mint megannyi kioltott szem, meredtek felénk.

Február 15-én készültem átmenni Budára, de egy orosz járőr elfogott és Bartók Jancsival gyalogmenetben a ceglédi hadifogolytáborba vittek, ahol két hónapig voltam.

Különleges nagy élmény volt. Kegyetlen, de tanulságos.

Betegágyban 1947 szeptember 11.

Megkísérlem – nem naplószerűen, hanem inkább kiragadott élmény-sziporkák útján visszaadni ennek a pár hétnek a hangulatát, mely egészen egyedülálló és összehasonlíthatatlan egész eddigi életemben.

Sógorommal, Bartók Jánossal egy hideg februári napon egyszerre egy ferencvárosi bérkaszárnya udvarán találtuk magunkat, hol már többszáz összefogdosott civil várt a sorsára. Durva kiabálással összeterelték a csoportot, azt sem tudtuk miért vagyunk itt, nem sejtettük mi lesz velünk. Rajtam télikabát, bakancs, kesztyű, hátizsák, benne szükséges apróságok, még villamos zseblámpa is! János is hátizsákkal, de kissé szerényebb felszereléssel került fogságba. Én a gyárba jártamban kissé számítottam arra, hogy elvisznek néhány napos munkára, ehhez szeltem fel magam tisztálkodó eszközökkel, váltás inggel, kis zsír, kenyér, stb. tartalékkal. Most is azt hittem, néhány napra elvisznek valahová, utat, vasutat, hidat építeni. Nem álmodtam, hogy hadifogolyok vagyunk.

Korán reggel indultunk el ismeretlen rendeltetésünk felé az Üllői úton fáradt, rongyos csapat, néhány géppisztolyos hallgatag ór között. Lassan elmaradt Kispest, Pestszentlőrinc, Vecsés. Délután értünk Üllőre, hol egy üres majorságba vittek. Szalmát szedtünk, és egy tágas épület egy sarkában húzódtunk meg. Újabb fogolycsoport érkezett. Budavárban foglyul esett tisztek és német katonák. Az éjszaka valahonnan került hús, és a katonaszakácsok valóban kitűnő gulyást főztek. Hosszú idő óta első húsétel volt. Kenyér is került hozzá, vizet is húztunk a nagy hidegben a befagyott kútból.

Beszélgettem a fogoly tisztekkel. Egyik-másikkal igen kedélyesen. Csodálatos, de ez az első nap nem hagyott kellemetlen emlékeket.

Reggel, csodaszép, verőfényes téli reggelen, kanálnyi cukrot és kenyeret osztottak és nagyon korán nekiindultunk az országuinak. Mindenfelől parasztasszonyok álltak, fehér kenyeret dobáltak, sőt egyik finom fejt tejet adott. Sokáig éreztem a friss meleg tej édességét a számban. Nem volt részem benne hónapok óta.

Kimondhatatlanul jól esett a nép rokonszenve, jósága. Sohasem felejttem el a fejkendős, fáradtszemű üllői asszonyok fehér kenyerének és forró tejének ízét és illatát.

Alberti-irsán volt a következő megálló. Gyötrelmes éjszakát töltöttünk egy szűk iskolateremben. Az mentett meg a teljes fizikai összeomlástól, hogy sikerült a tisztek valamivel tágasabb termébe bejutni és ott reggel felé még ágyban is feküdtem egy-két órát egy fiatal ezredes jóvoltából, aki látta milyen fáradt és álmos vagyok és megengedte, hogy befeküdjek az ágyába, melyet az oroszok, más magasabbrangú tisztével együtt nagy buzgalommal cipeltek elő valahonnan.

Reggel az egyik ablaknál irsai asszonyok remek forró krumplilevest adtak. Három csajkával is ittam belőle. Csoda jól esett, visszatért az élet ereimbe.

Ezek az ételt-adó asszonyok voltak utunk legmeggrázóbb és legmaradandóbb emlékei. Az emberi szolidaritás, a háborús borzalmakon túl diadalmaskodó örök jóság és szeretet szimbólumai. A kifosztott, ínséggel küzdő, a megszállás terhei alatt nyögő szegény parasztasszonyok saját szűkös készletükből, szíves szóval kínálták jóízű, tápláló, forró levesüket, mely sokunk egyetlen napi tápláléka volt és talán az életünket és egészségünket őrizte meg.

Ceglédbercelen megszőkhettem volna. Nem is értem, miért nem tettem. Talán ezért, mert azt híresztelték, igazoltatni visznek. Nekem aztán nincs mit félnem az igazoltatástól, baloldali kiállásomat és szocialista meggyőződésemet a debreceni kormány belügyminisztere és sokszáz szerepet játszó barátom és elvtársam igazolhatja! A ceglédberceli vasúti megálló mellett pihentünk. Irigykedve néztem a vonatot, mely elképzelhetetlenül zsúfolva, de szabad emberekkel rohant Debrecen felé. A vasúti bakterház ajtajában pipázó vasutasok. Beszélgettem velük, biztattak, hogy „lépjek le”. Szép derűs délelőtt volt. Jó hangulatot azt súgta, ne szőjök, úgyis szabad leszek és legalább közeledek Debrecenhez, mely az ígéret földje volt. Azt beszélték, kávéházak vannak és a cukrászdákban a haboskávét 16 pengő! Azt már sejtettem, Cegléd a közelebbi cél, onnan meg igazán macskaugrás Szolnok és onnan Debrecen!

Délutánra beértünk Ceglédre. Fokozott őrzés közben kanyarogtunk az uccákon, majd messze a városon kívül egy hatalmas drótkerítéssel körülvett táborhoz értünk. Akik katonák voltak, mondták, hogy ez a páncélos laktanya.

Borzalmas érzés volt látni a bent nyüzsgő tömeget, mely cél és értelem nélkül hullámzott a szögesdróton belül. Látni lehetett a csoportosulást a latrina felé és a kileső kíváncsi arcokat. Hosszas várakozás után megnyílt a kapu, és mongolarcú géppisztolyos őrök be tereltek a táborba. Itt éreztem először vad intenzitással, kegyetlenül, hogy fogoly vagyok. Éreztem, hogy mindez, amit Budapesten elhagytam, menthetetlenül messze maradt valahol Európában, és engem elnyelt a mérhetetlen, titokzatos és kiismerhetetlen vad Ázsia...

Betereltek egy pajtába, hol megmotoztak, kulacsokat, villamos zseblámpákat, bicskákat, gyógyszereket és egyáltalában a használhatóbb tárgyakat elszedték, majd fertőtlenítő fürdőbe vittek.

Apokaliptikus látvány volt. Száz meztelen, ordító, verekedő ember a forróvizet tálak körül az esti félhomályban. A legválogatosabb keverék: katonák, civilek, parasztok és egyetemi végzettségű emberek, magyarok, ruszinok, cigányok örült összevisszaságban, taszították, verték, szidták egymást egy Dante poklára méltó vad képben.

Erzsike, 1944

A legmaradandóbb benyomás: a tömeg.

Felfedezem, hogy van egy külön WC, csak a tiszt uraknak. Megegyezem az őrral, hogy esetenként egy pengőért használhatom. Nagy könnyebbség, mert nem kell a dermesztő hidegben kimenni a latrinára és ami a legfőbb, néhány percre egyedül lehet az ember. Mondhatom, néhány igen békés percet köszönök ennek a helynek. Szívesen elszívtam egy cigarettát a mécses halvány fényénél, mely az előtérben égett. Furcsa, de mély örömök ezek.

Minden igyekezettel azon vagyok, hogy viszonylag jobb életfeltételeket harcoljak ki. Ezen a ponton nagyon hálás vagyok a tábori orvosoknak, elsősorban Dr. Szellő Ambrusnak, aki jóformán az életemet mentette meg. Azon a címen, hogy szívbeteg vagyok, beutalt egy komoly kényelmi többletet jelentő gyengélkedő-barakba. Itt nem volt olyan nagy a zsúfoltság, nem kellett sorakozóra menni, az ételt feladták a fekvőhelyre.

Lassan enyhült az idő. Furcsa, tavaszi izgatató szelek kezdtek fújni. Sokszor felkeltem éjtszaka és a füledt, bűdös barakból kiszöktem az udvarra elszívni egy igazi, kész Plugov-cigarettát egyedül, nyugodtan!

Közben tüszős mandulagyulladás kaptam és áthelyeztek egy elkülönített barakba, amit „fertőző osztálynak” neveztek ki. Itt még nagyobb volt a kényelem. Élénken emlékszem, hogy egyik este különösen nyugtalan

voltam, nem is voltam nagyon lázas, csak éppen annyit, hogy ki ne dobjanak a betegszoba védettségéből a tömeg-barak sivárságába...

Élesen jelenik meg előttem ez a hely. A bejáratnál kis előkert két paddal, ahol üldögélni lehetett. Túlsó oldalon egy tábori latrina, néhány nyárfaágból egy gödör felett... Az ajtótól jobbra mosdó és WC helyiség, néhány szoba, vérhasban és ismeretlen betegségben szenvedők részére. A folyosóról balra nyílt a mi szobánk, majd egy „tiszt” szoba, ágynevelő nélküli ágyakkal, három nagyon rossz bőrben lévő beteggel. Egy kis kezelőhelyiség egészítette ki az épületet, ahol primitív gyógyszerek, kevés kötőzószer várta a szenvedőket. Az egész épületet átható klórmész-illat töltötte be. Ha ma klórmész-szagot érzek, leküzdhetetlenül a ceglédi fogolytábor fertőző-osztálya jut eszembe.

Ezek az egészségügyi intézmények primitívek, gyatrák, de mégis oly végtelenül boldogítók és életet-lelket mentők voltak. Számomra ez jelentette a kapcsolatot az élethez, az elhagyott világhoz, Európához...

Szóval, egyik este, mikor már határozottan érezni lehetett a tavaszi illatokat a levegőben, ideges és nyugtalan voltam. Szereztem néhány kész cigarettát és a felső priccsen kényelmesen végignyújtózkodva, külön kis hamutálcát téve magam mellé, kibámulva a koratavaszi éjszakába, rágyújtottam egy Plugov-ra gyufával!

Évek nem tudták elmosni ennek az élménynek különös varázsát. Azt álmodhattam egy pár percre, hogy kirepültem a drótkerítés közül, hogy nincs más gondom, mint hogy fújjam a kék cigarettafüstöt. Kitágult a barak-szoba, mennyezete valahol a felhőkben veszett el, falai eltűntek, vagy helyettük más, egészen más falak nőttek; a rettentő vigasztalan, szürke valóságból, egyetlen kényelmesen, civilizált módon elszívott cigaretta ki tudott ragadni.

Külön gyötrelme volt számomra az, hogy nem tudtam miért kell nekem fogolynak lennem, miért! Nem voltam katona, elkerültem, hogy harcolnom kelljen a veszett ügyért az a hatalommal szemben, mely szememben a felszabadítást hozta és a szocializmus képviselője volt. Mégis ennek a hatalomnak ereje tart fogva, ez igazságtalan, ezen segíteni kell!

Sokszor jelentkeztünk kihallgatásra. Szinte csodálatos, de meghallgattak, és mire a debreceni kormány és szövetséges ellenőrző bizottság átírata megjött kiszabadulásunk érdekében, az itteni parancsnokság tudott rólunk.

A betegszoba által nyújtott relatív nyugalomban sokszor merültek fel az elmúlt évek emlékei. Egy hűvös hajnal a vonaton valahol Tirolban, köröskörül pipáló hegyek, legelésző tehének, az állomás ágas-bogas villanyvezetékei, hatalmas farakások, lassú, nehézmozgású parasztok. Bent a kocsi sablonos, tárgyilagos, európai képe, halkán csörren a csésze az étkezőkocsi asztalán, a világ minden nyelvén szólítják a pincért – lassan elindul a vonat, a villamos mozdony alagútból-alagútba cipeli a kigyózó szerelvényt, új tájak, új élmények tárulnak elém... Hat éve ennek. 1939 vészterhes tavasza... mikor gondredős homlo-

kú államférfiak utoljára próbálták megfékezni az Apocalypsis megvadult lovasait.

Fáradtan elalszom és a sivár barak látása figyelmeztet: nem 1939-et, hanem 1945-öt írunk és fogoly vagyok Cegléden, nem tudom miért?

Egyik fogolytárs lihegve jelenti, hogy a kerítésen kívülről szólítják a nevemet. Édesapám érkezett meg.

Látom ősz fejét, jellegzetes mozgását, amint igyekszik közelebb. Végtelen jól esik látni Őt. Isten áldja meg érte, hogy felkeresett. – Meddig marad itt? – kiáltom.

– Ameddig kell! – a válasz.

Megélnékülök, nyugtalanul járom a tábor térségeit, napon-ta százszor is kimegyek a kerítés elé, hátha ott van Édesapám. Reggel és este mindig eljön, az egész napból annak a néhány percnak van értelme, mikor egymásnak kiabálunk.

Az orvosok szívem miatt rokkant századba soroznak és azt is megengedik, hogy a belgyógyászati gyengélkedő barakban tartózkodjam, csak az ételt kapom a századnál. Külön élmény naponta háromszor a kondérok körül várni az osztásra, név szerint szólítanak. Különösen izgalmas az esti osztás, mikor kenyeret, feketekávét, néha cukrot kapunk. Holdvilágnál folyik ez a művelet, mintha az alvilág árnyai bolyonganának, ordítóznának itt a szomorú barakok előtt.

Az a borzasztó, hogy az egyén semmit nem számít. Félelmes vagonok jelennek meg időnként a nem messze levő „Ceglédi szállások” megállónál. Sorba állítanak pár száz embert, egészségest, beteget, öreget, fiatalot. Ha éppen nincs elég, beternelnek az éppen arra sétálók-ból párat, és viszik ismeretlen cél felé. Egy ilyen csoportban tűnt el egy bajtárs, aki most 1947-ben jött meg Sztalinoból...

Én tudom, hogy számomra egy ilyen elhurcolás a megsemmisülést jelenti, ezért gondosan kerülök minden csoportosulást, még a sorakozókról is lehetőleg elbújok. Sok új foglyot hoznak, a régiel el-eltűnnek. Rájövök, hogy ez afféle átmeneti tábor. Híre megy, hogy az öregeket és a betegeket kiengedik. Az asszonyok kiabálják be, hogy az egyik csoportot, amelyik öregekből állt, a napokban valóban Cegléden a városban szabadon engedték. Új remény! Örültem vágyom a szabadság után! Egész nap jövök-megyek, pedig alig vánszorogok, nehogy kimaradjak valamiből.

Április 19-én sorakozó a rokkant századoknak! Rettenetes félelem és remény! Szabadság vagy elhurcolás? Hosszú sorbanállás után név szerint kijutunk a kerítésen kívül. Furcsa, semmi máshoz nem hasonlítható érzés! Kint állunk az országúton sokáig. Késő délután elindulunk. Én bizalmatlan vagyok, útközben is leveleket szórok el, hogy megtaláljanak, ha máshova visznek. Sok-sok asszony kíséri a menetet, biztatnak, hogy szabadok leszünk.

Virágos fák között beérünk Ceglédre Asszonyok Darling cigarettával dobálnak, remek élmény!

A Szolnoki úton megyünk. A 7-es szám előtt beüzenek Somogyiékhöz. Kijön egy fáradtarcú bácsi, kísér és bátorít, a városháza udvarán eltűnik, majd előkerül, karonfog és kivisz az utcára. Szabad vagyok!

Leírhatatlan érzés! Körülnézek. Emberek élnek, szépen felöltözve ülnek a cukrászdában, üzletek nyitva, mindenféle áruval, kosarakkal megrakott kocsik, és milyen furcsa: nincs drótkerítés sehol, az emberek szabadon járnak-kelnek! Nincs őr és nincs kondér és talán meg is lehet mosakodni, leülni valódi székre, asztal mellé és jóízű meleg ételt enni!

Somogyi bácsi hazavisz. Alaposan megmosakszom, borotválkozom, frissen érzem magam, bár nagyon gyenge vagyok. Tejeskávét iszom fehér kenyérral. Üldögélek, beszélgetek.

Nagyon rendes zsidó család. Kereskedők, mozisok. Arcukon még az elszenvedett rettegés nyomai, de már élénken mozognak, szívesek és megértők, kiéhezettséggel és elesettséggel szemben. Hűvös van még, a konyhában üldögélek, amikor megérkezik Apám.

Keresztes Károly András

Boldogan szorítom meg kezét, sírva öleljük egymást. Ezer kérdezni valóm van, de összefüggéstelen és zavaros minden! Édesapám meglepetten látja, hogy nem vagyok tetves-piszkos, nagyon vigyáztam erre...

A postaépület előtt valóságos kirakodóvásár, a háború pusztításától elnyűtt megtizedelt szegényes motyókat árulgatnak nénik. Szeretnék a fogolytáborban féladag kenyérért vett báránybőr kucsmám helyett kalapot venni, de nincs olyan, amit bizalommal a fejemre tennék. Árulnak itt mindenfélét, cipőt, nyűtt nadrágot, gyufát, dohányt, cigarettát, tűzkövet, öngyújtót, fogpasztát, cipőfűzőt, tükroket, cukorkát, sárgarépat, hagymát, lisztet, cukrot, fantasztikus keveredésben, mint egy színes keleti bazárban.

Cukorsütemény-illat csapta meg az orromat. Jóképű kis cukrászda a főtéren. Berohantam és mint eszelős kértem a süteményekből. Felséges jó volt az édes csemege az egyhangú, szürke ízek után és páratlan élmény európai módon európai ételt enni.

Alig tudtam elszakadni a cukrászdától. Nyolc süteményt ettem meg, darabját tíz pengőért!

Ennek a kis cukrászdanak a képe fénykép-élességgel él emlékezetemben. Érthető, hiszen a tiszta kis helyiség mosolygó kiszolgáló kisasszonyával, üvegpultjával, kínálkozó ízes süteményeivel, az előtte feszülő napernyővel, az ajtón lógó gyöngy ellenzővel mind az áhított Rendet, a Civilizációt, Európát jelentette nekem, a sápadt, gyengégtől vánszorgó, rongyos fogolynak...

Cegléd ucáinak jellegzetességét most rengeteg idegen asszony adja meg. Batyuzók és fogoly-hozzátartozók. A pesti nők fantasztikus meleg kendőkben, nadrágban, hátizsákkal. Az élethez való ragaszkodás szívósságával csereberélnék Cegléden és a környező tanyákon maradók ruhaneműikért lisztet, zsírt, szalonnát, melaszt, szóval mindent, amit a vidék az ősi bizalmatlanságával elásva át tudott menteni a szörnyű zivataron.

A nők csoportosan jelennek meg. Ösztönös védekezés ez a százféle veszedelem ellen, mely nehezen megszerzett ingóságaikat és nőiességüket fenyegeti. Mint kis reszkető csoport várnak alkalmi teherautókra, hogy tovább utazhassanak a nagy Alföld belsejébe, vagy vissza a fővárosba, hol már sok éhes száj lesi a csere-üzletek eredményét.

Sok a csinos, jóképű, fiatal nő közöttük. Alig lehet megállapítani társadalmi helyzetüket, foglalkozásukat. Csak ha az ember közelebről jól megnézi őket, akkor lehet látni ez pestkörnyéki munkásasszony, emez pedig valamikor ápoltkörmű, ondolálthajú belvárosi dáma volt. A férfiak nagy és véres harca után most az ő harcuk következik az élet folytatásáért, a meleg ételért, ruháért, otthonért.

Az élet állandóságának, az örök folyamatosságának, a megmaradásnak papnője ez a sok igyekvő kicsi asszony, akik a szörnyű világégés tátongó romjain ösztönös, ősi energiával, az elvesztett vagy megrongált otthon megtartásának izzó vágyával vállalják az utazás, hányódás fáradságait, nem roskadnak össze a csomagok súlya alatt, nem lankadnak el, hanem diadalmasan viszik tovább az életet, melynek irányítása kicsúszott a fáradt, véres férfikezekből. Most ők, az asszonyok diktálják az élet lassan-lassan erősödő, új ritmusát.

Döcögve, zilálva haladunk át az Alföldön Halas felé. Tökéletes béke és nyugalom. A földek közömbösen húznak el mellettünk, a kocsiban utazó kevésszavú parasztok egy szót sem beszélnek háborúról, politikáról, bajokról. Évmillió problémáik vannak. Vetés, szántás, takarmány, állatok. Nyugodtak mint maga a föld...

Szemerkélő esőben érkezünk meg Zia néném házába. Ölelés, csókolás, öröm, nagy traktá. Még Édesanyám által eltett cseresznye-befőttet eszegetem, nagy pusztítás a csirkék között. A szomszéd Osztabányi dugott bora jól csúszik a paprikásra. Bőségben élek, gyorsan tér vissza az erő tagjaimba. Naphosszat fekszem nyugágyban, élvezem a csodás napnyugtát, hosszú levelet írok feleségemhez. Lassan elsüllyed bennem az átszenvedett borzalmak emléke és lassan az új élet kérdései kezdenek érdekelni.

Már türelmetlen vagyok, számolom a napokat. Május 7-én végre elindultunk Budapest felé. Gyötrelmes út a rettentően zsúfolt vonaton.

– Reggel felé érkezünk Budapest határába. Órákig tartott, amíg különutakon befutottunk a Keletibe. Holtrafáradt, piszkos tömeg buggyant ki a kocsiból, és igyekszik lökdösődve, káromkodva a kijárat felé.

Megállok a Baross-téren...

Utoljára talán decemberben álltam itt... Azóta sok idő telt el. Mérheterlenül sok. A házak szörnyű sebeiket mutogatják, alig van jármű az uccákon, mindenki gyalog igyekszik, nyüzsög, fárad.

Nagyon megszegényesedett a város képe, az üzletek betört kirakataiban fantasztikus vegyeskereskedés, az embereken lompos, gyűrött ruha, az arcokon fáradtság, fásultság, félelem....

De már ébred az élet, a zuglói villamos csilingelve fordul be a térre, a szembenlevő házon dolgoznak – a sarkon postásokat látok befordulni.

Rendőrzenekar csinnadrattája üdvözlí az európai háború befejezését.

Lassan nekiindulunk a Rákóczi útnak – itthon vagyok....

Betegágában, 1947. szeptember 20.

Három hónapja fekszem. Makacs vesegyulladás a diagnózis és mögötte a tbc fenyegető lehetősége. Kínosabbnál-kínosabb vizsgálatok, vesetükrözés és életuntságig menő sulfamid-kúrák gyötörték meg ezalatt, a gyógyulás időpontját még megközelítőleg sem lehet tudni... azt sem lehet tudni, egyáltalában meggyógyulhatok-e.

Várható volt, hogy gyenge testalkatom nem fogja bírni azt az életütemet, melyet magamra kimértem, fellázad valahol. Íme itt, ebben a hónapokig tartó súlyos biztosságban robbant ki először az ellentét életmódom és testem teherbíró képessége között.

Lehet, hogy túlzás, de bennem szinte babonás elképzelésként él az a tudat, hogy mostani szenvedéseimmel tulajdonképpen fizetnem kell profán és érzéki élvezetekkel kissé túlszűfolt életem örömeiért. Nagyon vigyázni kell erre az elképzelésre. Vesélyes. Roppant nehéz lemérni az élvezetek méretét és mértékét, és azt, hogy mennyiben rombolnak és mennyiben üdítanak. Azt is figyelembe kell venni, hogy már 36 éves múltam, és lassan jelentkeznek a természetes, a korral járó fáradtság jelei. Két háború, és különösen a második, az ostrommal, sok egy emberöltőnek...

Még ennél is nagyobb baj az, hogy most, mikor orvosi intelmek megvonták, és emberi számítás szerint még hosszú időre meg fogják vonni tőlem a megszokott érzéki örömek teljességét, rémülten eszmélek rá, hogy valahol elvéstem az utat, tartalmatlan az életem. Út, mely sehová sem vezet, a sokat áhított magasabb célok valahol elvesztek...

Nem tehetek mást, mint kegyetlenül szemébe nézek a sorsnak. Meg kell vizsgálnom, mivé lettem, mivé lehetek, mi végett vagyok a világon. Egy biztos, le kell vetnem ezt a – talán a betegség okozta – szörnyű nyomottságot és meg kell találnom életem hátralevő részének célját és értelmét.

Irigykedve gondolok azokra, kik vigaszt és irányítást tudnak találni a vallásban és a földi élet sivárságáért kárpótlást remélnék a túlvilágon.

Szeptember 27.

Igen. Mindig éreztem a profán élet sivárságát és értelmetlenségét, mindig kerestem a kapcsolatot a másik, teljesebbnek hitt világ felé, az írók, zenészek, művészek társaságának keresése, a Munkaközösség, a Miksz, a Hangversenyrendező kft., és a Móricz Könyvkiadó ennek a lázas keresésnek állomásai.

Persze az útkeresésnek ez a módja nem vezethet sikerre, azt érzem, hogy már örökké kapun innen maradok, még ajtónálló sem igen leszek.

Ma jelent meg Gyárfás Miklós verseskönyve. Büszke vagyok, hogy betegágymból is hatni tudok és létrejönni segíthetem egy tehetséges fiatal író új könyvét.

Vajon hányadik könyv ez, ami közreműködéssel jelenik meg. Lássuk csak. 1936 óta mi mindennek voltam a bábája ezen a téren:

Madách: Civilizátor

Bözödi: Repedt csupor

Szabó: Veszedelmes férfikor

Móricz: Boldog világ

Weöres: A teljesség felé

Weöres: Elysium

Szabó: Apostol bukása

Gyárfás: Hamis szimfónia

Gyárfás: Korai madár

A három kiadvánnyal együtt kereken egy tucat! Ebből remekmű is akad. Büszke vagyok, és alig érzek szégyent a közben elkövetett hibákért.

Jó szívvel emlékszem még a Független Színpad, az Újhold és más időszaki folyóiratok körüli nyüzsgésemről is.

Jó munka volt. Baj, hogy nem hozott a konyhára és lassan elmegy e kedvem. Profán élethez profán munka való.

Október 3.

Holnap délelőtt tudom meg, van-e tbc-s fertőzésem. Már nem is nagyon izgulok.

Talán eljutok oda, hogy messze, az emberi élet határán túl tudok gondolkozni, tenni és hatni. Akkor pedig nem is olyan nagyon fontos, hogy mi történik saját kis egyéni életemben...

Október 7.

A vizsgálat eredménye negatív. Ugyanakkor, mikor megállapítom, hogy kétségtelenül ropant fontos eredmény, nem tudok igazán örülni neki, sőt legbelül mintha nem is nagyon hinnék benne.

Úgy érzem, mintha lassan ocsúdnék lassú álomból, mintha a betegség álomszerű, valószínűtlen köde lassan oszolna, a nyögő kis állat primitív gondjai, szenvedései lassan helyt adnak a gondolkodó ember, a homo sapiens szétágazóbb problémáinak.

Sok az anyagi gondom is. Néhány éves zűrzavaros helyzet után, melyben aránylag jól feltaláltam magam, a forintkorszak kegyetlen anyagiassága gondot és nélkülözést hozott számomra. A pénzsűke olyan gazdasági forma, melyben magamfajta könnyelmű, mozgékony, életszerető ember nehezen él meg.

A „közélet”-től teljesen visszavonultam. Első pillanatban furcsa, hogy most éppen abban a korban tartózkodom a nyilvános szerepéstől, amitől a sok éve táplált álmaim és terveim megvalósítását vártam. Ennek egészségem megrendülésén kívül más oka is van: Az elszennvedett világrengés által teremtett helyzetben veszélyeztetve, súlyosan veszélyeztetve érzem nyugat-európai életformámat, másrészt utálom az élet minden vonatkozásában uralkodó, már nem is kendőzött hazugságot.

A nyugat-európai életformát sokan siratják most. Romba dőlt házak, felszaggatott vasúti töltések, tönkrement gyárak, villanytelepek, kiégett üzemek és szállodák mellett megmérhetetlen lelki adottságok, illetve hiányosságok jelzik azt a káoszt, melyből állítólag új világnak kellene születnie.

Az biztos, hogy tudomásul kell venni: a magyar nép és magyar föld nem saját erejéből került abba a helyzetbe, hogy lezárja a haladásellenes fasizmust képviselő német diktatúrát és ezáltal szabadon a haladás, a szocialista fejlődés útjára lépjen, hanem ezt idegen fegyverek, orosz géppisztolyok és amerikai bombázógépek teremtették meg számára.

Így lett, hogy a demokratikus fejlődés, a tömegek felemelni akarása, a szabadság egészen sajátos értelmezést, mondhatnám keleti értelmezést nyert.

Míndezt hatalmas személyi kultusz támogatja. Én, aki annyira utáltam a fasiszta vezetők örökös szereplési viselkedését, szomorúan látom, hogy korunk egyes vezető politikusainak képét gyakrabban látni, mint a legbőszebb fasisztáét annak idején.

Miután azután így kevés marad az egyszerű embernek, elképesztő arányban terjed az illegitim szerzés, a panama, a lopás.

Míndeaz nem volna nagy baj, ha csak hatalmi csoportok vetélkedését, szóval napi politikát jelentene, és nem a termelés zűrzavarát, visszaesését, szóval az életszínvonal kétségbeesztő csökkenését, nélkülözést és nyomort segítené elő.

Mindenki látja ezt, de nem meri kimondani az igazságot, mert ha a hatalmon levő csoporthoz tartozik, az igazság sajátténykedéseinek hibáit fedné fel, ha pedig ellenzéki, akkor megtorlástól fél.

Hazudik tehát mindenki, nehogy ki kelljen mondani kellemetlen vagy fájó igazságokat.

Az első és főhazugság: a szabadság fogalmával való visszaélés.

Soha nem darálták annyit ezt a szent szót: szabadság, de soha még nem takart ez a szó ilyen kevés tartalmat és az emberek nem érezték magukat kevésbé szabadnak.

Igen, tökéletesen érthető, hogy egy fiatal és forrongó rendszer két világ határán, tömérdek külső és belső ellenségtől körbezve, alig megoldható gazdasági és világnézeti problémáktól gyötörve nem engedélyezhet a szó teljes értelmében vett szabadságot. De akkor minek írják, bömbölik, rádiózzák szüntelenül ezt a szót?

A másik fogalom, melyet unos-untalan hajtogatnak, a demokrácia. Sajnos népünk soha nem ismerte az európai értelemben vett demokráciát, hiszen hol török, hol német, hol hazai kiskirályok, hol mindezek együtt ültek a nyakán. Így könnyen elhithető vele, hogy az, ami ma itt van, demokrácia.

Még vadabb a hazudozás és a demagógia gazdasági téren.

A rideg valóság az, hogy a háború pusztításai, a sebtiben és tervszerűtlenül végrehajtott földreform és a szakértelemben szűkölködő vállalatvezetés termelésünket messze visszavetette.

Ezzel szemben az újjáépítés, a hatalmas jótételi kötelezettségek, a megszálló és ellenőrző csapatok eltartása, az uralkodó bürokrata-réteg mind növekedő igényének kielégítése olyan terheket jelent, melyeket a csökkent termelésből fedezni nem lehet.

Ez az igazság, de senki sem vallja be, hanem hazudik. A bajokat ráfogja a reakcióra, a szabotőrökre, az összeesküvőkre, a feketézőkre, stb.

Bandi bácsi utolsó fényképe, 1948

Gégészeti klinika 1947. X. 15.

Holnap operálják a mandulámat. Ismét a klinika komor és tárgyilagos falai között fekszem, várva az újabb szenvedéseket.

Az igazat megvallva, félek egy kicsit, de ha ez az ára, hogy visszanyerjem szabadságomat, egyenesen örülök, hogy túlesem ezen a régóta esedékes műtéten.

Szenvedélyesen vágyódom a nyüzsgő, zakatoló profán nagyvárosi élet után.

Amikor a klinikára hoztak – már tudtam, hogy holnap operálni fognak – egy percre kiszálltam az Apponyi téri „Piccolo” espressonál és megittam egy szimpla feketét feleségemet egy gesztenyepürével kínálva.

Megcsapott a friss kávégőz, cigarettafüst, női illatfelhő és egyáltalában a pesti espresso sajátos hangulata. Jól éreztem magam, valósággal lubickoltam benne. Sohasem szerettem sokáig időzni ilyen helyeken, talán még sohasem voltam ülve időző vendég, hanem a reggel sebtiben felhajtott „dupla”, a délelőtti szaladgálás közben bekapott szendvics valóságos élet-szükséglet, profán életemnek egy darabja, akárcsak a kiskocsmaborgőzös, füstös hangulata.

1947. október 16.

Műtét után egy órával

Hát átestem azon a műtéten, melyet húsz évvel ezelőtt kellett volna elintézni – Erzsike itt ül mellettem, ő az én őrangyalom – remélem az is marad!

Műtét után hat órával

Különös érzés. Kegyetlenül fáj a torkom, az eltávolított mandulák helye, kicsit félek az éjszakától, kicsit ideges vagyok. De alapjában véve megkönnyebbülést érzek. Merem remélni, hogy ez a műtét pontot tesz egy csomó testi kényelmetlenség után, hiszen ha valóban gennyesek voltak a mandulák, a vese betegsége is könnyen eredhet innen. Meg aztán sok egyéb baj, titkos láz, fáradtság stb.

Most a test uralkodik rajtam. Nyomorult fizikai fájdalmak, kényelmetlenségek, hiányérzetek gyötörnek – 24 teljes órája nem ettem és több mint 12 órája nem ittam semmit. Nem nagy dolog, de a kis állat, fizikai énem csak berzenkedik. Azért gondolom, hogy az ember, legalábbis a degenerált civilizált ember, elválaszthatatlanul össze van fonódva civilizációjával, azzal a rendszerrel, mely neki táplálékot ad, ha nem földműves, ruhát, cipőt,

ha nem iparos és így tovább, mivel a szükségletek kielégítése kicsúszott az egyes ember kezéből, sőt a kis közösségek kezéből és mind a nagyobbakéba ment át.

1947. X. 18. 9 20 h

Nem igen tudok írni, hiszen a torkom állandóan sajog és ez elnyomja a jó szándékot, és gondolataimat sem igen tudom összeszedni.

– Most majdnem megismételtem az utóbbi időben gyakran hangoztatott mondásomat, hogy milyen vacak kis állat az ember – de amit itt a klinikán látok, az a nagyszerű harc a betegség, szenvedés, a halál ellen, mégis azt mutatja, hogy az ember mégis csak több mint vinnyogó, fájó, reszkető nyavalyás test...

1947. X. 19. 16 45 h

Ha igaz, holnap ismét hazamegyek, két mandulával szegényebben, de talán a gyógyulás lehetőségével gazdagabban.

Most többet foglalkoztatnak megint a közösségi problémák, ráérek a kórházi ágy magányosságában gondolkodni azokon a furcsaságokon, melyek mai életünket tönkreteszik. A hazugságról akarok még sokat, nagyon sokat írni, talán egyszer fel is használom ezeket a sebtiben idefirkált sorokat valami tanulmányhoz, vagy újságcikkhez.

Újból bezártak egy rakás luxuséttermet, lokált, espressot.

Az emberi butaság jellegzetességéhez tartozik, hogy minden rezsim, ha bajban van a közellátás, a néhány elegáns vendéglátóhelyen tölti ki mérgét. Mindenki tudja, hogy ez semmit sem segít, de miután valamit csak kell csinálni, „kidobják a díványt”.

Nézzük csak meg – a bezárt tizenöt helyen estéknént maximum 300 ember „dózsöl”, szóval európai emberhez méltó vacsorát fogyaszt. Ez az össz fogyasztásnak ki sem fejezhető százaléka, tehát nem jelent megtakarítást. Meg azután azok a jómódú rétegek melyek eddig a Lúdlában vacsoráztak, megtalálják a módját annak, hogy kedves luxuslokáljuk helyett otthon – nyilván teljes kényelmet nyújtó lakásaikban – rendezzék meg választékos étkezéseiket. Hát hülyének nézik a népet, hogy elhiszik róla: beveszi a cirkuszt, amit ravasz politikusok rendeznek neki.

Igazán nem izgat a Lúdláb és társainak sorsa, de megdöbben, hogy így építik le a magasabb életnívó, a luxus e néhány menedékhelyét.

Az sem áll, hogy a munkásság és a szegény nép felháborodását akarják elkerülni. De akkor miért nem házkutatnak pl. az Oktogon téri Savoy-ban, ahol szintén bőven akadna feljelenteni való, és ahol a szegény nép sokkal jobban látja a csöcseléket, mint a bezárt kis eldugott lokálokban.

A közellátás védelme nemzeti életkérdés, de talán inkább a külföldre kerülő élelmiszer szállítmányok körül kezdenék a tisztogatást.

Otthon 1947. X. 28.

Még mindig betegágyban. Már nem is merem hinni, hogy valaha véget érhet ez a keserves állapot. A mandulaműtét úgy látszik jót tett, de a gyógyulás korántsem rohamos.

Sokat gondolkozom, elmélkedem magamban, hogy ha majd kikerülök abból a kényeszerű rabságból, határozottan és tisztán tudjak azonnal állást foglalni. Nagyon nehéz, mert amíg szilárdan hiszem, hogy kényelmes, puha, polgári világ feltámaszthatatlanul véget ért, szünet nélkül az után a halálra ítélt világ után sóvárgok és erősen kétséges, hogy bármi más életformát akár fizikailag, akár lelkileg kibírnék-e.

A világ irtózatos lázban vajúdik. Az a világrengés, mely a harmincas évek elején igen határozottan mutatkozott és teljes átalakulást ígért, még nem ért véget, sőt azt hiszem, még csak most következik az összecsapások legjava.

A napi politika sekélyes vizeire tévednék, ha az eseményekkel foglalkoznék itt. Egy valószínű: a két szélső nézet megszemélyesítője, a két nagyhatalom összecsapása aligha kerülhető el.

Ez pedig esetleg a nyugati életforma teljes megsemmisülésével járhat. Nem marad tehát más hátra, mint forrón, egész lélekkel kívánni a békét, a békét, mely a legnagyobb világgégek után is lehetőséget ad az embernek, hogy elpusztult hajlékát felépítse, felperzselt földjeit újból bevesse, elrejtett készleteit elővegye és elkezdjen élni, ott ahol abbahagyta.

1948. február 15.

Nyomorultul lassan meg a gyógyulás. Most már érzem, hogy talán elbánnék a bajjal, ha kikerülnék mindennapi környezetemből. A tavaszi napsugár is szövetségesem lesz csakhamar.

Érzem, hogy az egész nap szünet nélküli zsvivajjal betegágyam körül kavargó élet, a vacak kis anyagi gondok, nevetséges küzdelmek a guruló krajcár után, elveszik energiámnak azt a részét, mely éppen kellene a betegség utolsó rohamának visszaveréséhez.

Balatonra kellene menni legalábbis, vagy egy napsütötte olasz fürdőhelyre, a tavasz elébe, gondtalanul bámulni bele a csillogó habokba és örülni a tavasz első jeleinek.

Máris titokzatos és furcsa szelek fújnak a hegyek felől, reggel, amikor egy percre kime-részkedem betegszobám ablakához, óvatosan belélegzem a még hideg levegőt, valami édesen harapnivalót érzek benne, határozott ígélet ez... Meg aztán a csenevész fa az ablakom előtt... A múlt hét néhány meleg napja rügyeket csalt ki rajta. A Napnak már néha van egy kis ereje, jólesően bizsergeti még télikabátban didergő fáradt testünket.

A betegség egyforma napjai félelmesen peregnék, szinte észre sem veszem, itt lesz a tavasz, talán a nyár is. Úgy érzem, nemcsak szervezetemben dül a betegség és egészség nagy csatája, hanem profán életemben is a jó és rossz erőké, akárcsak a történelem nagy színpadán, ahol az új világ keletkezésének titokzatos fájdalmai vajúdnak.

